

150 lat laboratoryjnej oceny nasion w Polsce

1876 - 2026

13 października 2026

Irena Gera, RLN CL GIORiN

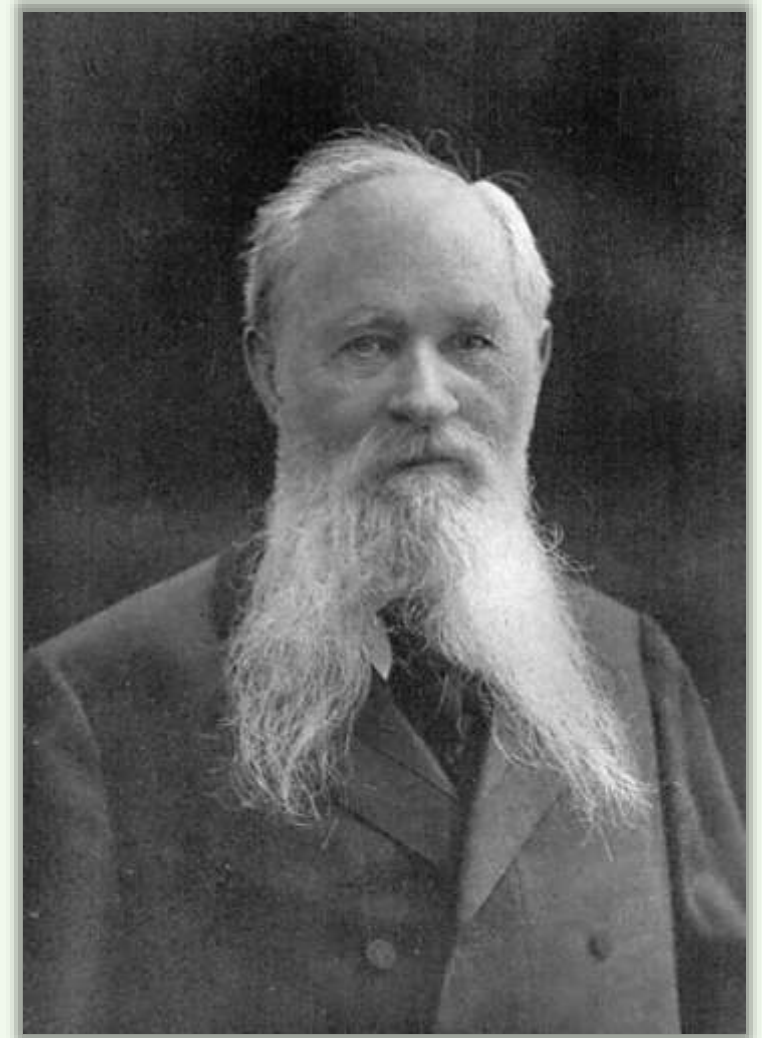
Rozwój nasionoznawstwa w XIX wieku

W XIX wieku nasionoznawstwo zaczęło się wyodrębniać z botaniki jako osobna dziedzina, zajmująca się także zagadnieniami oceny nasion pod względem ich przydatności siewnej

Przełomem było utworzenie w 1869 r., przez Friedricha Nobbe, Stacji Oceny Nasion w Tharand w Saksonii. Tam powstały pierwsze metodyki oceny nasion, które szybko rozpowszechniły się w Europie. Friedrich Nobbe opracował pierwszy podręcznik nasionoznawstwa „Handbuch der Samenkunde”

Źródło: <https://www.seedtest.org/en/informations-footer/about-us.html>

Friedrich Nobbe

zdj. GIORiN

zdj. GIORiN

Początki – Szkoła im. Haliny w Żabikowie

W 1870 r. w Żabikowie pod Poznaniem, z inicjatywy Centralnego Towarzystwa Gospodarczego, utworzono Wyższą Szkołę Rolniczą im. Haliny. Szybko stała się miejscem kształcenia przyszłych rolników i specjalistów oraz kolebką systematycznych badań jakości materiału siewnego w Polsce.

Źródło: wbc.poznan.pl

Szkoła Rolnicza im. Haliny

Fundatorem Szkoły był hrabia August Cieszkowski (1814–1894) – filozof, działacz społeczny i gospodarczy oraz mecenas polskiego rolnictwa. Szkoła Rolnicza im. Haliny, nazwana została na cześć przedwcześnie zmarłej żony fundatora. Szkoła rozpoczęła działalność 21 listopada 1870 r. i działała przez sześć lat. W 1873 r. przekształcono ją w szkołę wyższą. Działalność szkoły została zawieszona 1 października 1876 r.

Zaplecze naukowe szkoły

Źródło: zdj. GIORIN

W Szkole działało laboratorium chemiczne oraz Stacja Chemiczna (od 1871), których zadaniem była kontrola pasz, nasion roślin uprawnych i nawozów będących przedmiotem handlu w Wielkim Księstwie Poznańskim.

W 1872 r. dr F. Kudelka zorganizował w Szkole pracownię botaniczną dysponującą 8 mikroskopami i zbiorami zielnikowymi.

Potrzeba utworzenia Stacji Oceny Nasion

W XIX w. upowszechniły się uprawy nowych roślin pastewnych, takich jak trawy i motylkowate, co utrudniało rolnikom rozpoznawanie gatunków. Nasiona często były sprzedawane w stanie nieodpowiednim do siewu, a niejednokrotnie także je fałszowano. Jak pisał Sempołowski, „istniały nawet fabryki drobnych kamyczków, sztucznie zabarwionych, łudząco podobnych do nasion, które mieszano z nasionami roślin”.

1876 r. - symboliczny początek laboratoryjnej oceny nasion w Polsce.

Po zawieszeniu działalności Szkoły w 1876 r., jej wykładowcy, dr Antoni Sempołowski i dr Feliks Szczęsny Kudelka, zainicjowali działalność pierwszej na ziemiach polskich **Stacji Oceny Nasion**, działającej w siedzibie byłej Szkoły w Żabikowie. Stacją w Żabikowie kierował w na początku Feliks Kudelka, a następnie w latach 1877–1880 Antoni Sempołowski.

Źródło: Źródło: Księga Jubileuszowa – „Rolnika i Hodowcy”, XXV-lecie Rolnictwa Polskiego 1883-1907, Warszawa 1908. Biblioteka MNR, sygn. 15399

Feliks Kudelka

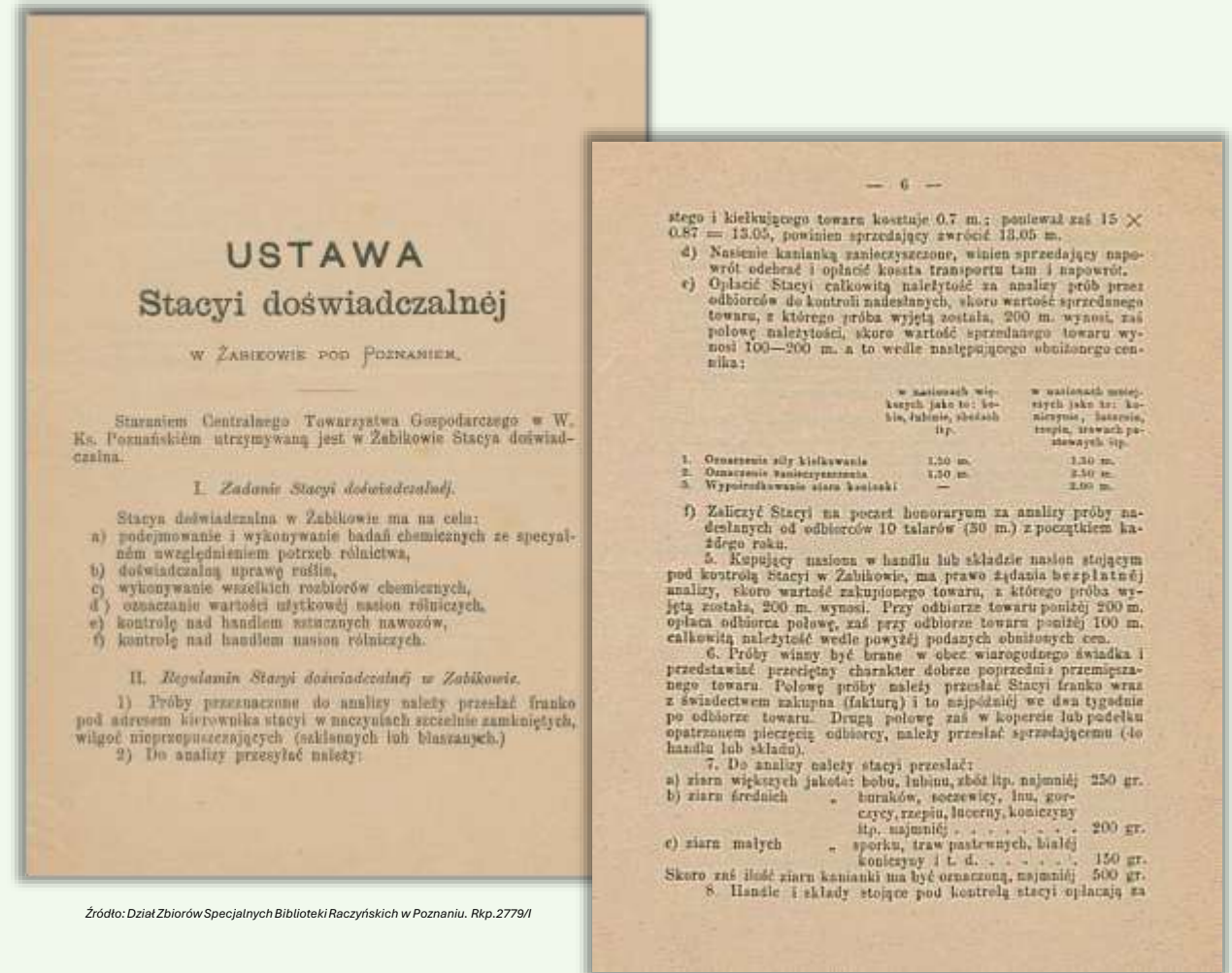

Źródło: <https://www.geni.com/people/Antoni-Sempo%C5%82owski/6000000085480135863> - 07.01.2026

Antoni Sempołowski

Pierwsza Stacja Oceny Nasion w Żabikowie

- W Stacji w Żabikowie prowadzono badania obejmujące m.in.: zdolność kiełkowania nasion, czystość materiału siewnego, obecność nasion obcych, w tym kianiaki
- Po zamknięciu Szkoły w Żabikowie w 1876 Stacja Oceny Nasion działała w strukturze Stacji Doświadczalnej w Żabikowie utrzymywanej przez Centralne Towarzystwo Gospodarcze
- W 1890 r. Stacja Oceny Nasion została przeniesiona do Poznania i połączono ją z Sekretariatem Zarządu Centralnego Towarzystwa Gospodarczego
- W 1933 r. Stacja weszła w skład Stacji Rolniczo-Doświadczalnej Wielkopolskiej Izby Rolniczej w Poznaniu przy ul. Mickiewicza 33

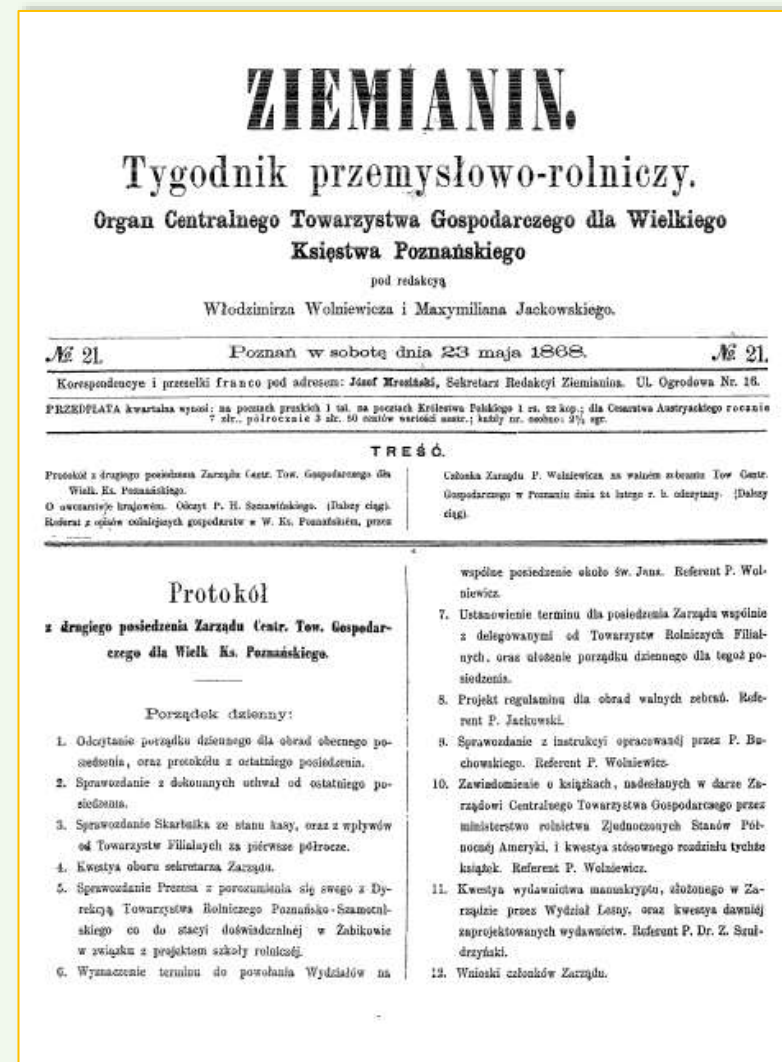

Źródło: Dział Zbiorów Specjalnych Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu. Rkp.2779/II

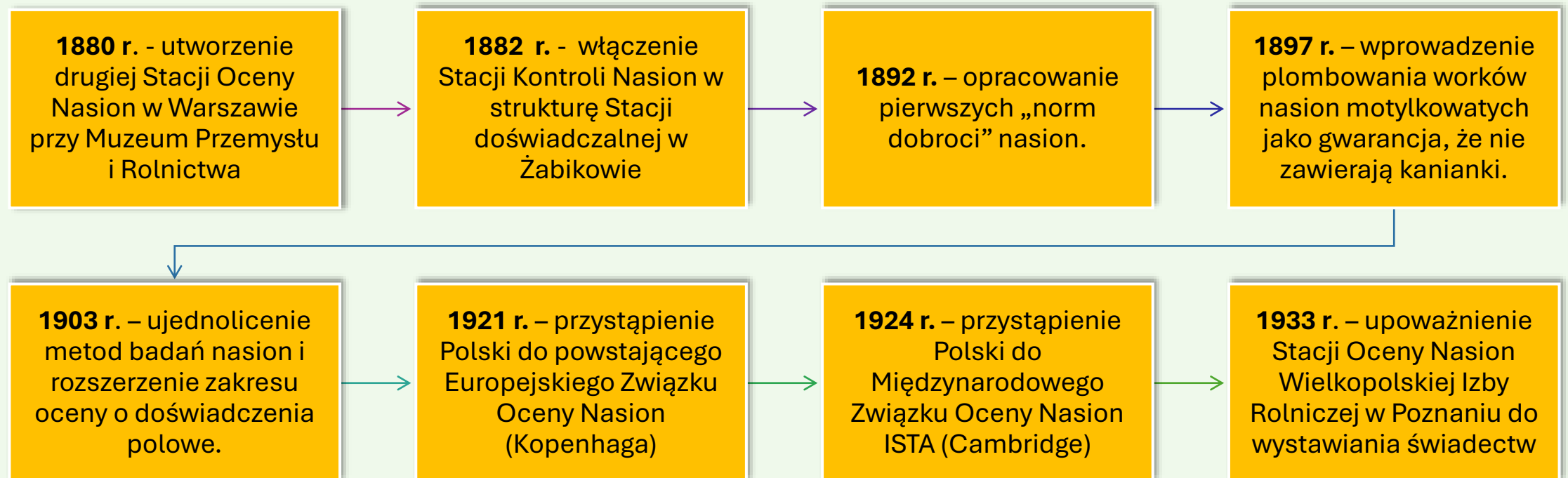
Fragmenty Ustawy Stacji doświadczalnej w Żabikowie z 1882 r.

Działalność Stacja Oceny Nasion w Żabikowie

- Sprawozdania z działalności Stacji były ogłaszane w „Ziemianinie”, tygodniku naukowo-rolniczym i ekonomicznym Centralnego Towarzystwa Gospodarczego w Wielkim Księstwie Poznańskim
- W Stacji prowadzono także doświadczenia z różnymi odmianami zbóż i roślin okopowych
- Jednym z rzadszych gatunków, którym zajmowano się w Stacji była zaprawka szorstka czyli soja

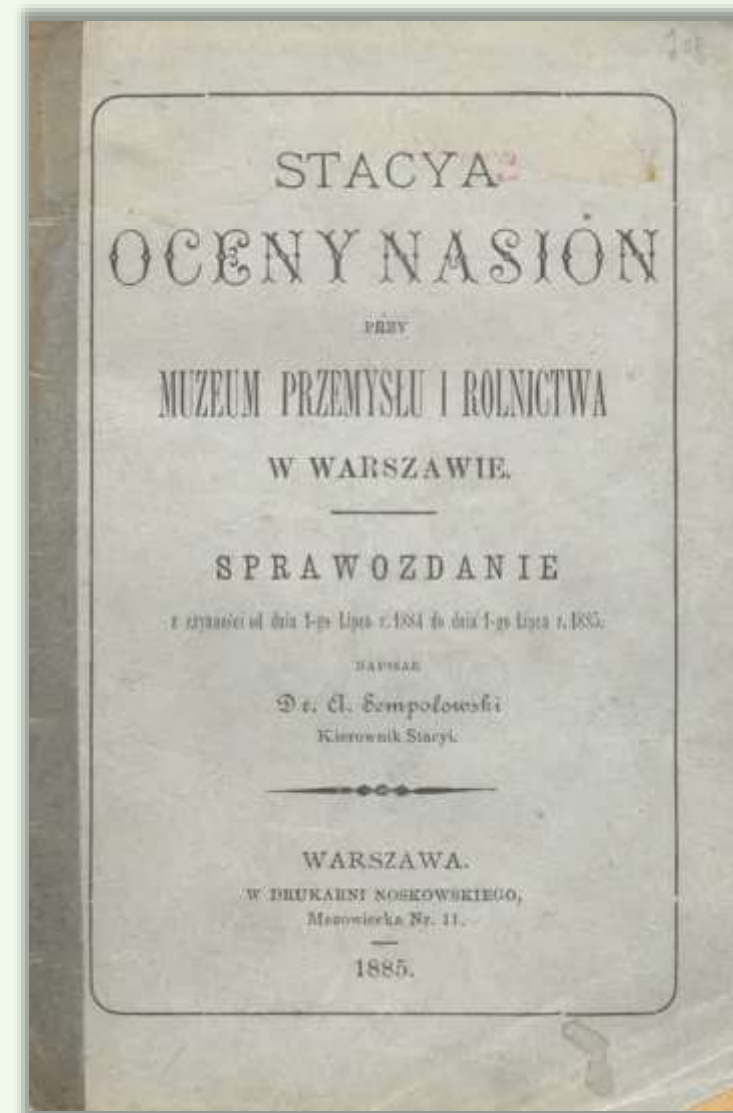

Rozwój oceny nasion w Polsce

Druga Stacja Oceny Nasion w Warszawie

- Stacja Oceny Nasion przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa rozpoczęła swoją działalność 1 grudnia 1880 r. w Warszawie przy ul. Krakowskie Przedmieście 66
- Kierował nią dr Antoni Sempołowski
- Oprócz oceny nasion, Stacja badała ziemię, margiel, torf i nawozy sztuczne oraz udzielała porad z zakresu nasiennictwa, uprawy łąki i produkcji nasion oraz rozpowszechniała zielniki traw i roślin pastewnych
- Wyniki prac Stacji corocznie były ogłaszane w wydawnictwie „Stacja Oceny Nasion” w Warszawie

Rozwój stacji oceny nasion w Polsce

W 1933 r. działało w Polsce 9 Stacji Oceny Nasion:

Stacja Oceny Nasion Wileńskiej Izby Rolniczej w Wilnie ul. Zakrętowa 1

Stacja Oceny Nasion Śląskiej Izby Rolniczej w Cieszynie ul. Kraszewskiego 15

Stacja Oceny Nasion Pomorskiej Izby Rolniczej w Toruniu, u. Sienkiewicza 10

Stacja Oceny Nasion Wielkopolskiej Izby Rolniczej w Poznaniu ul. Mickiewicza 33

Stacja Oceny Nasion Wołyńskiej Izby Rolniczej w Łucku ul. Mickiewicza 1

Stacja Oceny Nasion przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie ul. Krakowskie Przedmieście 64

Stacja Oceny Nasion przy Zakładzie Rolniczo Doświadczalnym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie ul. Łobzowska 24

Stacja Oceny Nasion przy Państwowej Stacji Botaniczno-Rolniczej we Lwowie ul. Zyblikiewicza 40

Stacja Oceny Nasion przy Stacji Doświadczalnej Instytutu Rolniczego Politechniki w Gdańsku

Dokumentowanie wyników badań 1930/31 r.

Nr Anal.	Gatunek, odmiana	Data	wysokość %	średnica mm	waga g	pojemność %	waga g	anal.	Gatunek, odmiana	Data	wysokość %	średnica mm	waga g
956 X O	'Luklos' bez. poci. białe Inkoline - Polysylu. 30.9 - P.H.K. part. 159	28/II	99.5	93.0	2 x 50 g	13.0	prośb. w torbie	965. X O	Groch, 'Solo' z P.H.K. part. 41	6/III	96.8	87.0	2 x
957 O	'Konica' - Krasa. p. m. b. Pogwizdów	28/II	99.7	97.5	2 x 50 g	48.0	4.8	966. O	'Wyka siewna' - part. 39	-	92.6	77.5	2 x
958 O	B. Marix - Pogwizdów z pola w Torbie	28/II	99.9	94.0	37.2	3.9	-	967 X O	'Lehend. kol. Goliat' Hg nag. 168.10 - i polub.	11/III	99.8	-	-
959 O	'Luklos' - Komunki P.H.K. p. 160	2/III	99.2	85.0	2 x 50 g	12.9	gróbka w torbie	968 O	'Mak niebieski' - Nadwór. P.H.K. p. 165	9/III	99.7	89.0	2 x
960 O	'Gigant' Komunki P.H.K. p. 160	2/III	99.4	97.0	4.3	4.3	4.3	969 O	'Koniczyna czerw. p. 164 - Nadwór. z P.H.K.	-	96.8	85.0	2 x
961 O	B. Marix - 206 - z p. I - P.H.K. p. 160	5/III	99.7	99.0	39.2	2.1	-	970 O	'Groch czerw. kłosa, stary z 1929 r. - Krasa. białe	10/III	99.8	89.0	2 x
962 O	'Mak niebieski' Nadwór. z P.H.K. ?	6/III	99.8	91.5	-	-	-	971 X O	'Luklos' - Bobin Hg Komunki nr 104.	11/III	96.7	89.0	2 x
963 O	'Konieczna biała' od p. Trąbki - P.H.K. p. 162.	6/III	99.6	94.0	-	-	-	972 X O	'Lalwa' mar. po wytarciu i wyprężeniu. Komunki nr 113.	11/III	96.7	60.0	2 x
964 O	'Groch, Victoria' P.H.K. p. 155	6/III	98.7	98.0	2 x 50 g	-	-	973 X O	'Gigant' Pogwizdów 20.66 g. reszta Komunki nr 114	11/III	98.9	96.0	2 x

Odbudowa stacji oceny nasion po II wojnie

Rozwój oceny nasion w Polsce przerwał wybuch II wojny światowej. Przyniosła ona nasiennictwu ogromne straty, zarówno jeśli chodzi o doświadczonych pracowników jak i zaplecze techniczne.

Po wojnie organizacją nasiennictwa, w tym kwalifikacją i oceną nasion, zajęły się wydziały rolnictwa Prezydiów Wojewódzkich Rad Narodowych tworząc Stacje Oceny Nasion.

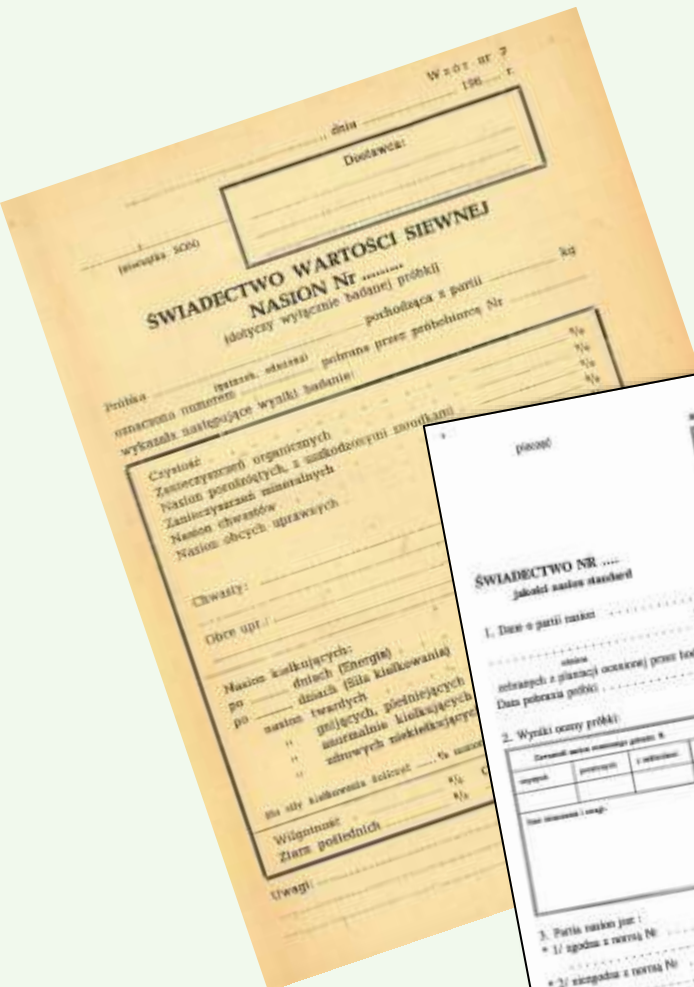
Źródło: archiwum rodzinne J. Bartz

Budowa siedziby Inspekcji Nasiennej w Poznaniu – lata 70-te

Rozwój instytucjonalny nasiennictwa w Polsce

- 1951 r. - w Ministerstwie Rolnictwa powstał Departament Nasiennictwa, później Departament Produkcji Rolnej, któremu podlegały Stacje Oceny Nasion, przyporządkowane wydziałom rolnictwa prezydiów Wojewódzkich Rad Narodowych
- 1961 r. - Stacje włączono do powstających **Wojewódzkich Inspektoratów Kontroli Materiału Siewnego**,
- 1962 r. - powołano **Inspekcje Nasienne** podległe Ministrowi Rolnictwa i wydziałom rolnictwa Prezydiów Wojewódzkich Rad Narodowych
- 1975 r. - po reorganizacji Inspekcje Nasienne połączono z Wojewódzkich Inspektoratów Kontroli Materiału Siewnego, tworząc **Okręgowe Inspektoraty Inspekcji Nasiennej**, podlegające Centralnemu Inspektoratowi w Warszawie
- 1999 r. - w następstwie reformy administracyjnej w miejsce OIIN powołano **Wojewódzkie Inspektoraty Inspekcji Nasiennej**, Centralny Inspektorat przekształcono w Główny Inspektorat Inspekcji Nasiennej
- 2002 r. - połączono Inspekcję Nasienną i Inspekcję Ochrony Roślin w **Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa**
- 2004 r. - IORiN przekształcono w **Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa**
- 2021 r. - laboratoria fitosanitarne i nasienne Wojewódzkich Inspektoratów włączono w strukturę **Centralnego Laboratorium Głównego Inspektoratu Ochrony Roślin i Nasiennictwa**

Świadectwa

[illegible]

Wzrost: _____ Ciężar ciała: _____

1. Dane o pacjencie

Imię i nazwisko: _____

Adres: _____

2. Wyniki badań próbek

2.1. Poziemia próbka krwi:

* 1) zgodna z normą N: _____

* 2) niezgodna z normą N: _____

2.2. Poziemia próbka moczu:

* 1) zgodna z normą N: _____

* 2) niezgodna z normą N: _____

3. Podsumowanie i uwagi:

Opis wyników badań: _____

Podpis lekarza: _____

Podpis pielęgniarki: _____

Podpis pacjenta: _____

[illegible][illegible]

Polska w strukturach ISTA

- W 1924 Polska był jednym z państw założycielskich ISTA, Polskę reprezentował prof. Edmund Załęski, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego
- W 1974 r. Polska współorganizowała w Warszawie XVII Kongres ISTA, a w Komitecie Organizacyjnym działał m.in. Józef Bartz, ówczesny kierownik Stacji Oceny Nasion w Poznaniu i wiceprezydent ISTA. Kongres odbył się w 50 rocznicę powstania ISTA
- Polscy specjaliści byli, oraz są obecnie członkami wielu Komitetów Technicznych ISTA
- 2025 r. przedstawiciel Polski, kierownik Referencyjnego Laboratorium Nasiennego GIORiN w Poznaniu, weszła w skład Komitetu Wykonawczego ISTA

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Edmund_Za%C5%82%C4%99ski

Prof. Edmund Załęski

Źródło: archiwum rodzinne

Józef Bartz na Kongresie ISTA

Źródło: <https://www.seedtest.org/en/informations-footer/about-us.html>

Irena Gera w ECOM ISTA 2025

Współczesne laboratoria nasienne w Polsce

9 laboratoriów urzędowych GIORiN:

w Bydgoszczy, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Warszawie i Wrocławiu – wszystkie laboratoria posiadają akredytację PCA. Laboratoria w Poznaniu i w Warszawie posiadają także akredytację ISTA

30 laboratoriów przedsiębiorstw nasiennych,
akredytowanych w GIORiN

Obecna rola laboratoriów nasiennych GIORiN

- Ocena nasion w zakresie: zdolności kiełkowania, czystości, identyfikacji nasion obcych, żywotności, masy tysiąca nasion, zdrowotności, badania obecności alkaloidów w łubinie, wilgotności, kalibrażu i wigoru
- Wydawanie Świadectw / Informacji
- Nadzór nad laboratoriami akredytowanymi
- Wdrażanie nowych metod oceny nasion
- Prowadzenie szkoleń i egzaminów
- Organizacja badań biegłości

Źródła:

- Bartz, J. (1969). *Stacja Oceny Nasion w Poznaniu*. Biuletyn Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin. Nr 3-4
- Bartz, J. (1974). *Informacja o Międzynarodowym Związku Oceny Nasion/ISTA/*. Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin. Radzików
- Belotti, J. (1991). *Wspomnienie mgr inż. Józef Bartz*. Biuletyn Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin
- Dział Zbiorów Specjalnych Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu. Rkp.2779/I <https://bracz.edu.pl/dzial-zbiorow-specjalnych/> - 21.010.2026
- Grześkowiak-Przywecka, A. (2020). *Małymi krokami do postępu. Sylwetki żabikowskich wykładowców – Szczęsnego Kudelki i Józefa Dembego oraz ich wkład w rozwój Hodowli i przetwórstwa buraków cukrowych. Dziś nie może już ślepa rutyna prowadzić rolnika*. Muzeum Narodowe Rolnictwa Szreniawa
- Kamiński, D. (2012). *Antoni Sempołowski – pionier nowoczesnej hodowli roślin i nasiennictwa*. Centralna Biblioteka Rolnicza Warszawa
- Kulpa, W. (1971). *Rozwój i osiągnięcia nasionoznawstwa w Polsce w latach 1868-1969. Zeszyty problemowe postępów nauk rolniczych 1971 nr 113*. Lublin
- *Księga Jubileuszowa – „Rolnika i Hodowcy”, XXV- lecie Rolnictwa Polskiego 1883-1907, Warszawa 1908. Biblioteka MNR, sygn. 15399 Kudelka*
- Malepszak, S. (1999) > *Żabikowo- dzieje fundacji Augusta Cieszkowskiego*. Luboń. Forum Lubońskie
- *PIORIN z tradycją w przyszłość*. (2018). GIORiN Warszawa
- Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa. <https://www.wbc.poznan.pl> - 21.01.2026
- Wrzosek, A. (1928). *Wielki czyn obywatelski. Rzec o Wyższej Szkole Rolniczej Imienia Haliny w Żabikowie*. Dziennik Poznański
- <https://www.geni.com/people/Antoni-Sempo%C5%82owski/6000000085480135863> - 07.01.2026
- <https://polona.pl/preview/981c00d5-4a4e-4fbb-862e-1c0264f2ffc4> - 07.01.2026
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Edmund_Za%C5%82%C4%99ski - 21.01.2026
- <https://www.seedtest.org/en/informations-footer/about-us.html> - 21.01.2026
- Zdjęcia: archiwum rodzinne J. Bartz, zdjęcia GIORiN

Dziękuję za uwagę !